

mästä puheen ollen — myös esim. seuraaviin adjektiiveihin: *fysikaali*, *leksikaali*, *animaali* (engl. *physical*, *lexical*, *animal* ~ ruots. *fysikalisk*, *lexikalisk*, *animalisk* t. *animal*).

Uusimpien lyhytmuotoisten vieraspe-
räisten adjektiivien käyttöön oton estä-
minen merkitsisi itse asiassa epätydyttä-
vän olotilan jatkumista. Tähänastisessa
yleisessä käytännössä (joka kuvastuu
Nyky-suomen sanakirjasta) ei ole muuta
johdonmukaisuutta kuin se, että lyhyet
muodot ovat suositeltavia vain niissä sa-
noissa, jotka sattumalta ovat päässeet
vakiinnuttamaan lyhytmuotoiset asunsa.
Kymmenen vuoden kuluttua olisi ehkä
laadittava taas uudet säännöt ja uusi
luettelo hyväksyttävistä muodoista.
Asiaan on tartuttava nyt heti ja tehtävä
mitä tällä hetkellä tilanteen vakiinnutta-

miseksi tehtävissä on. Koska edellä esi-
tettyjen ajatusten mukaan ei pitäisi olla
mitään periaatteellista syytä estää ly-
hentyemisilmiön laajentumista ja koska
lyhyet muodot näyttävät kielenkäyttä-
jien piirissä jatkuvasti leviävän, ei ilmi-
ötä olisi umpimähkäisesti torjuttava.
Vastustuksesta huolimatta saattaisi joka
tapauksessa käydä niin, että yhä useam-
mat sanat yksitellen lyhentyvät yleiseen
käyttöön, koska muodoilla on toisten
mielestä erinomaisena etuna juuri ly-
hyys ja näppäryys (etu kertautuisi edel-
leen myös näiden adjektiivien johdok-
sissa). Olisi vain määriteltävä selvästi ja
johdonmukaisesti ne rajat, joihin asti
lyhentyemisilmiön laajentuminen on edul-
lista, ja tämä on mahdollista tehdä tyy-
peittäin. Edellä on tässä mielessä käsi-
telty lähinnä vain yksi tyyppi.²

PAULI SAUKKONEN

Paremmiin sanojen

Seuraavat esimerkit on poimittu viime
kuukausien aikana ilmestyneiden
sanoma- ja aikakauslehtien uutis- ja
artikkelipalstoilta.

»Sir Winston Churchillin leski nimi-
tettiin perjantaina päärittäreksi eliniäk-
seen. Näin ollen hän saa arvon, josta sir
Winston aina kieltäytyi halutessaan pysyä
tavallisena kansalaisena.» — Lauseopin
mukaan II infinitiivin inessiiviä käyte-
tään temporaalirakenteessa, joka vastaa
temporaalilauseetta, esim. *Kevään tullessa
muuttolinnut palaavat* = *Kun kevät tulee,
niin muuttolinnut palaavat*. Ilmeisesti kirjoit-
taja ei kuitenkaan ole tarkoittanut, että
sir Winston kieltäytyi aina päärinarvosta,
kun hän halusi pysyä tavallisena kansa-
laisena, vaan *koska* hän halusi p.t.k.
Koska kyseessä ei ole temporaalinen sivu-

lause, ei voida myöskään käyttää tempo-
raalirakennetta.

*

»Postimaksujen korotuskaaviluja *vas-
tustavat* suurin *osa* puolueista, kokoomus
eniten.» / »Suurin *osa* niistä japanilai-
sista tehtaista, jotka todennäköisesti saa-
vat tilauksia, *toivovat* kuitenkin samalla,
ettei sotilaallisia tilauksia tule yhdellä
kertaa liian paljon.» / »*Osa* Pohjois-
Suomen kouluista, jonne tulokset posti-
tettiin Helsingistä ensimmäiseksi, *saivat*
tiedot jo eilen.» / »Monte Carlon juh-
littu *suomalaispari* Timo Mäkinen ja
Rauno Aaltonen *palasivat* lauuantaina
kotimaahan.» / »Tutkimuksen mukaan
noin *puolet* miehistä *osallistuvat* jumalan-
palvelukseen omasta halustaan.» / »Kil-
pailulle *antoivat* väriä hallituksen ja

² Konservatiivien ja radikaalien esitettyä näkökantansa tyypistettyjen muotojen käytöstä Virittäjän toimitus katsoo, että asia on saanut monipuolista valaistusta, ja siirtää sen mahdollisen jatkokäsittelyn Virittäjän palstoilta Suomen Akatemian kielilautakunnalle. Virittäjä on kyllä valmis julkaisemaan aikanaan lautakunnan antaman suosituksen.

eduskuntaryhmien välinen *viestihiihto*.» / »Talon yläkerrassa havaittiin savunmuodostusta, ja siellä asunut työmies N. N.:n *perhe*, johon hänen lisäksi kuului vaimo ja pieni lapsi, *joutuivat* käyttämään palotikkaita pelastuakseen liekeistä.» / »Kiireellisimpiä sosiaalisia uudistuksia *ovat* perhe- ja yrittäjäläkejärjestelmän *luominen*.» / »MM-kisojen varamies Kalevi Hämäläinen hiihti Salpausselällä kuin loistonsa päivinä. Hänen tunnustettu keveä ja luistava *tyylinsä* *siivittivät* hänet voittoon 50 km:llä.» — Kun subjektina on yksikössä, täytyy myös predikaatin olla yksikössä, vaikka subjektina olisi ns. kollektiivisana (*osa, joukko, perhe, pari* yms.) tai sillä olisi useampia kuin yksi adj.-attribuutti (keveä ja luistava tyyli).

*

»Todellista korpisotaa käydään parhaillaan Oulujärven maastossa, jossa sunnuntaina alkoi 1. Divisioonan talvisotaharjoitus. Siihen osallistuu vajaat 4 000 miestä, ja mukana *ovat* kaikkien 1. Divisioonan joukkojen lisäksi *osia* Kainuun Rajavartiostosta sekä Hämeen Lennoston *suihkuhävittäjiä* ja *yksi* kuljetuslentolaiveen raskas *helikopteri*.» / »*Asuinhuoneita* ja partiopoikien 'kolo' *paloivat* Vaasassa.» / »Oppilaiden isistä *polttivat* (tupakkaa nim.) n. 60 % ja äideistä n. 40 %.» / »4 000 opettajalle lähetettiin kysymys, mitä mieltä he olivat televisiosta kouluopetuksen palveluksessa. 96 prosenttia vastauksista *olivat* hyvin myönteisiä.» / »Yhtiön lentolaivastoon kuuluu 58 konetta. Sen ylpeytenä *ovat* 3 siviili-ilmailun viimeisintä kehitystä edustavaa Douglas DC-8 Fanjet suihkukonejättiä.» / »*Kahdeksan henkilöä*, joista neljä lasta, *joutuivat* pakenemaan puolipukeissaan palavasta asuintalosta.» — Jos subjektina on partitiivissa tai subjektina on kardinaalilukusanana, niin predikaatti on yksikössä. Sääntö pitää paikkansa, vaikka predikaatin edellä olisi monikollinen relatiivilause, kuten viimeisessä esimerkissä. Predikaatti on monikossa lukusanan ollessa subjektina vain

siinä tapauksessa, että kyseessä on ns. määräinen spesies, esim. *Neljä evankeliumia muodostavat yleisesti tunnetun kokonaisuuden*.

*

»Vuoden vaihteessa tapahtuu Hauhon ja Luopioisten kuntien kesken alueliitos, missä *runsaat* 1 000 hehtaarin *alue* siirtyy Hauhon kunnasta Luopioisten kuntaan.» / »Björn Wirkola antoi täyden tunnustuksen Niilo Haloselle, jolle hän oli hävinnyt *vaivaiset 0,1 pistettä*.» — Edellisessä tapauksessa *runsaat* on määräyksenä sanalle *alue* (adj.-attribuutti) eikä näin ollen saisi olla monikossa. Virheellinen kohta voitaisiin korjata esim. seuraavasti: missä runsaasti 1 000 hehtaaria käsittävä *alue* siirtyy tai missä runsaat 1 000 hehtaaria siirtyy H.k. Säännön mukaan adjektiivi, joka kuuluu yhteisenä määräyksenä lukusanaan ja sen ohessa käytettyyn substantiiviin, on monikossa, siis runsaat 1 000 hehtaaria. Mutta jos lukusanana on *yksi* tai *nolla* tai murto-luku, jonka osoittajana on *yksi* (yksi neljäsosa, yksi kymmenesosa jne.), niin attribuutti on yksikössä. On siis sanottava: hävisi *vaivaisen yhden* pisteen tai *vaivaisen 0,1 pistettä*. Huomattakoon siis ero: *runsaat kaksi kolmannesta*, mutta *runsaat (yksi) kolmannes*.

*

»Murskattu liuske kuumennetaan ha-pettomassa tilassa, jolloin orgaaniset *yhdistykset*, nimenomaan öljy *erkanee* kaasuna.» — Lauseen subjektina on »orgaaniset yhdistykset», kun taas pilkun jälkeinen »nimenomaan öljy» on irrallinen lisä. Säännön mukaan olisi tuollainen irrallinen aines erotettava pilkuilla muusta lauseesta, jos se sijoittuu lauseen keskelle. Korjattuna kuuluisi em. lause: »Murskattu liuske k.h.t., jolloin orgaaniset yhdistykset (paremmin yhdisteet), nimenomaan öljy, erkanevat kaasuna.»

»Tähän ajankohtaan saakka oli maata hallinnut katolilainen (paremmin katolinen) trio Adenauer — Brentano — Strauss. Uusi protestanttinen *trio* Erhard — Schröder — Hassel *olivat* tietysti länsi-

valtoja kohtaan yhtä suopeita kuin edeltäjänsäkin.» — Koska subjektina on *trio*, täytyy predikaatin olla yksikössä, kuten se on ensimmäisessä lauseessa. Jotta monikollinen predikaatti kävisi laatuun, täytyisi lauseen alkua muuttaa esim. seuraavasti: Uuden protestanttisen trion *jäsenet* Erhard, Schröder ja Hassel *olivat* tietysti jne.

*

»Reservin *upseereita* rouvineen *toivotaan* osallistuvan juhlaan runsaslukuisesti.» — Vastattaessa kysymykseen »kenen toivotaan», on käytettävä genetiiviä ja sanottava siis »Reservin upseereiden rouvineen toivotaan o. j. r.».

»Edelleen on koko maakunnassa kielletty *asiaankuulumattomien astumasta* navettaan.» — Kahdesta mahdollisesta ilmaisusta — *asiaankuulumattomien pääsy* ja *asiankuulumattomia astumasta* — on syntynyt kolmas, jota on pidettävä virheellisenä.

»Jutun selvittäminen pääsi vauhtiin

vasta sen jälkeen, kun *autohujjarin oli onnistunut* petkuttaa kahdelta auton ostoon tulleelta henkilöltä yli 12 000 ruplaa autonhankintalupauksella ja *antanut* väärennetyn passin vakuudeksi.» — Ilmaus »hujjarin oli onnistunut» on tietenkin oikea, mutta kun ei voida sanoa »hujjarin oli antanut», ei tällainen lauseiden rinnastus käy päinsä. Virke voitaisiin korjata jakamalla se kahtia. Edellinen osa päättyisi sanaan *a:lupauksella*, jälkimmäinen voisi kuulua esim.: Heille hän oli antanut v. p. v.

*

»Jokaisessa koulussa oli tilaa suunnilleen 20 oppilaille, joiden *iät vaihtelivat* 20 vuodesta 50 vuoteen.» — Suomessa käytetään yleensä yksikköä, kun on puhe esineistä tai asioista, joita on jokaisella omistajalla vain yksi. Olisi siis sanottava: *joiden ikä vaihteli*. Vrt. esim. »Hän ei osannut olla *ihmisten mielen* mukaan.»

VEIKKO RUOPPIA

Toimitukselle saapunutta kirjallisuutta

Aikakauslehtiä ja -kirjoja

Historiallinen aikakauskirja 1966, n:o 2. — *Karjalan Heimo* 1966, n:ot 3—6. — *Kasvatusopillinen aikakauskirja* 1966, n:ot 1—2. — *Luonnon Tuokija* 1966, n:ot 1—3. — *Parnasso* 1966, n:ot 4—5. — *Pohjoinen* 1966, n:o 2. — *Suomalainen Suomi* 1966, n:ot 4—5. — *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja* 64, 1966. — *Valvoja* 1966, n:ot 2—3.

Neuphilologische Mitteilungen 67, 1966, n:o 2. — *Proverbiurn* 1966, n:o 5. — *Studia Fennica* XII. SKS. Helsinki 1965. — *Budkaulen* 43—44. 1964—1965. Åbo 1966.

Keel ja Kirjandus 1966, n:ot 5—7. N:ossa 6 mm. A. VASSAR Millal ja kus tekkisid *vere* -kohanimed?; P. ARISTE Georg Mülleri mitmekeslusest; V. PALL -ste ja -si vahekorraast kohanimedes. N:ossa 7 mm. E. RAJANDI, H. TARAND Meie perekonnanimede liigitamisest ja seletamisest.

By og bygd 1964—65. Oslo 1966. 174 s. — *Kulturen* 1966. Lund 1966. 191 s.

Magyar Nyelvőr 90, 1966, n:ot 1—2.

Lewense Bijdragen 55, n:o 2.

Journal of the American Oriental Society 85, 1965, n:ot 3—4.

Muuta kirjallisuutta

ERKKI ITKONEN Kieli ja sen tutkimus. Universitas 4. WSOY, Helsinki 1966. 427 s. — LEHO VÖRK Viron kielen ääntämys. Studia Philologica Jyväskylänensia II. Jyväskylä 1966. 79 s.

J. PEEGEL Eesti ajakirjanduse algus (1766—1857). Tallinn 1966. 144 s.

HAJDÚ PÉTER Bevezetés az uráli nyelvstudományba. Tankönyvkiadó, Budapest 1966. 180 s.

OTTO BLEHR Folketro fra Sørkedalen. Oslo 1966. 87 s.

IRIS UURTO Valitut teokset II. Otava, Keuruu 1966. 322 s.